

กระเจียบแดง

- ชื่อสมุนไพร** กระเจียบแดง (KRA CHIAP DAENG)
- ชื่อวิทยาศาสตร์** *Hibiscus sabdariffa* L. **ชื่อวงศ์** Malvaceae
- ชื่ออื่น** กระเจียบเปรี้ยว (ภาคกลาง), ผักแก้งเค็ง ส้มแก้งเค็ง (ภาคเหนือ), ส้มตะเริงเครง (ตาก), ส้มปู (แม่ฮ่องสอน), Jamaica sorrel, Indian sorrel, Roselle
- ลักษณะทางพฤกษศาสตร์**

กระเจียบแดงเป็นพืชปีเดียว
ต้น เป็นพุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ 1-2 เซนติเมตร ลำต้นและกิ่งก้านมีสีม่วงแดง
ใบ ก้านใบยาวประมาณ 5 เซนติเมตร เป็นใบเดี่ยว ขอบใบหยักเว้าลึก 3-5 หยักหรือเรียบ ทั่วไปเป็นรูปรีแหลม
ดอก เป็นดอกเดี่ยวสีชมพู ตรงกลางดอกมีสีเข้มกว่าส่วนนอก ออกดอกบริเวณง่ามใบ ก้านดอกสั้น กลีบรองดอกมีลักษณะปลายแหลม ประมาณ 8-12 กลีบ กลีบเลี้ยงมีสีแดงเข้มแผ่ขยายติดกันออกหุ้มเมล็ดไว้ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 6 เซนติเมตร
ผล เป็นรูปรี ปลายแหลม ยาวประมาณ 2.5 เซนติเมตร หุ้มไว้ด้วยกลีบเลี้ยงสีแดง
- ส่วนที่ใช้ทำยา**

กระเจียบใช้ส่วนของดอก ในส่วนของกลีบเลี้ยงและริ้วประดับแห้ง ปลายกลีบเลี้ยงทั้ง 5 รวบเข้าหากัน ยาว 3-4 เซนติเมตร ส่วนล่างมีรูกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5 มิลลิเมตร สีแดงคล้ำถึงสีดำ มีกลิ่นเฉพาะ รสเปรี้ยว
- สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา**

ตำราสรรพคุณยาไทยว่ากระเจียบมีรสเปรี้ยว ดอกมีสรรพคุณขับปัสสาวะ แก้ขัดเบา แก้เสมหะ ขับน้ำดี แก้ไอ แก้ทางเดินปัสสาวะอักเสบและขับเมือกมันในลำไส้

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

ข้อมูลการศึกษาวิจัยพรีคลินิกพบว่า กระจับบีมีฤทธิ์ลดความดันโลหิตลดไขมันในเลือดโดยลดการสร้างไขมันและเซลล์ไขมันลดการเกิดออกซิเดชันของแอลดีแอล และการเกิดโฟมเซลล์ (foam cell) ซึ่งเป็นสาเหตุของการสะสมไขมันที่ผนังหลอดเลือดทำให้ลดการเกิดโรคหลอดเลือดแดงและหลอดเลือดแดงแข็ง (atherosclerosis) ด้านออกซิเดชันและอนุมูลเสรีป้องกันตับจากสารพิษ ทำลายเซลล์มะเร็ง ด้านการกลายพันธุ์ การส่งเสริมการเกิดเนื้องอก (tumor promotion) และด้านการเกิดแผลในกระเพาะอาหาร

ข้อมูลการศึกษาวิจัยทางคลินิกพบว่า กระจับแดงมีฤทธิ์ขับปัสสาวะ และทำให้ผู้ป่วยมีปัสสาวะใสกว่าเดิม ขับกรดยูริกทางปัสสาวะ เพิ่มการขับโซเดียมออกทางปัสสาวะ ลดการเกิดนิ่ว ลดความดันโลหิตและลดไขมันในเลือด

8. สารสำคัญ

องค์ประกอบทางเคมีของกระจับแดงประกอบด้วยสารกลุ่มแอนโทไซยานิน (anthocyanins) เช่น สารไซยานิดิน (cyanidin) เดลฟินิดิน (delphinidin) ซึ่งทำให้มีสีม่วงแดง กรดอะซิติก (acetic acid), กรดมาลิก (malic acid) กรดโพรโทแคทิก (protocatechuic acid) แคลเซียม วิตามินซี และวิตามินบี 3

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พืชชนิดนี้เป็นพันธุ์ไม้พื้นเมืองของทวีปแอฟริกา นำเข้ามาปลูกในประเทศไทยนานแล้ว ปลูกได้ทั่วประเทศ ในต่างประเทศปลูกกันทั่วไปในเขตร้อนและเขตกึ่งร้อนทั่วโลก

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ เป็นพื้นที่ดอน น้ำไม่ท่วมขัง ระบายน้ำได้ดี
- ภาค ทุกภาคของประเทศไทย
- จังหวัด ลพบุรี สระบุรี นครสวรรค์ กาญจนบุรี อุตรดิตถ์ นครราชสีมา ชัยภูมิ ฯลฯ

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พื้นเมืองทั่วไป
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร พันธุ์ชูดาน หรือพันธุ์เกษตร เนื้อหนามีสีแดงเข้มจนถึงม่วง

12. การขยายพันธุ์

ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด โดยเอาเมล็ดจากดอกแก่จัด มาตากแดด 1 – 2 วัน จนแห้งสนิท เก็บใส่ขวดโหลจนถึงฤดูเพาะปลูก นำออกมาปลูกได้เลย เพราะกระจับแดงไม่มีระยะพักตัว

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก กระจับแดงส่วนมากนิยมปลูกฤดูฝน ประมาณเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน เพราะระยะแรกกระจับแดงต้องการฝนบ้างในการเจริญเติบโต
- การเตรียมดิน ส่วนใหญ่นิยมปลูกเป็นแปลง หรือยกร่อง การเตรียมดิน โดยการไถตะ 1 ครั้ง แล้วไถแปรอีก 1 ครั้ง แล้วคราดกำจัดวัชพืชออก ไถยกร่องเพื่อระบายน้ำ และทำการหว่าน หรือหยอดเมล็ด
- วิธีการปลูก กระจับขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด นิยมปลูกพันธุ์ชูดานมากกว่าพันธุ์พื้นเมือง มีเนื้อหนา สีแดงเข้ม มีน้ำหนักมาก ทนต่อความแห้งแล้งมาก การปลูกมีอยู่ด้วยกัน 2 วิธี ได้แก่ การหว่านลงในแปลงปลูก และการหยอดหลุม

วิธีที่ 1 การหว่านเมล็ด ส่วนมากจะทำการเป็นแปลงใหญ่ ๆ โดยการไถพรวนกำจัดวัชพืช แล้วใช้เมล็ดหว่านบาง ๆ ไม่หนาจนเกินไปแล้วไถกลับ

วิธีที่ 2 การหยอดหลุม ประมาณ 4 – 5 เมล็ด แล้วกลบดินกันเล็กน้อย โดยหลุมห่างกันประมาณ 50 เซนติเมตร ประมาณ 10 – 15 วัน เมล็ดจะงอกขึ้นมา

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- **การให้ปุ๋ย** พอกะเจี๊ยบงอกขึ้นมาจะถอนให้เหลือหลุม 2 – 3 ต้น และถ้ากะเจี๊ยบอายุ 20 – 30 วัน จะสูงประมาณ 20 เซนติเมตร ทำการพรวนดินใส่ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักชีวภาพ

- **การให้น้ำ** กะเจี๊ยบไม่ชอบน้ำ ถ้าปลูกครั้งแรกให้น้ำสัก 1 – 2 ครั้ง ต่อวันก็พอ ถ้ามีฝนตกก็ไม่จำเป็นต้อง

- **การกำจัดวัชพืช** กะเจี๊ยบ อายุ 20 – 30 วัน จะสูงประมาณ 20 เซนติเมตรทำการพรวนดินกำจัดวัชพืชและกลบโคนต้นให้แน่น ป้องกันการล้มของต้นกะเจี๊ยบไปด้วย

- **การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู** ควรฉีดพ่นยา 2 ครั้ง ครั้งแรกต้องทำการพรวนดินใส่ปุ๋ย เมื่ออายุ 30 วัน ครั้งที่ 2 เมื่อกะเจี๊ยบเริ่มออกดอกติดฝักก่อน โดยใช้สารสะเดา หรือใช้สารเคมีจำพวกมาลาไธออน (ถ้าไม่จำเป็นไม่ควรใช้)

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- **ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว** จะเริ่มเก็บเกี่ยวในช่วงปลายฝนต้นหนาว ประมาณเดือนพฤศจิกายน – มีนาคม

- **วิธีการเก็บเกี่ยว** จะใช้เวลาเก็บประมาณ 2 – 3 ครั้งต่ออายุการปลูก โดยการปลูกจะเก็บดอกที่แดงจัดถึงม่วงอ่อน และต้องเก็บเกี่ยวในช่วงที่พืชเจริญเติบโตเต็มที่ คือ ตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงช่วงเก็บเกี่ยว 4 เดือน ถึง 4 เดือนครึ่ง ซึ่งการเก็บเกี่ยวกะเจี๊ยบแดง สามารถทำได้ 2 วิธี ดังนี้

1. เก็บเกี่ยวเฉพาะดอกกะเจี๊ยบ โดยใช้กรรไกรหรือมีดตัดเฉพาะดอกกะเจี๊ยบที่แก่ พร้อมทั้งจะเก็บเกี่ยว

2. เก็บเกี่ยวทั้งต้นกะเจี๊ยบ เกษตรกรใช้เคียวเกี่ยวกิ่งที่มีดอกกะเจี๊ยบหรือเกี่ยวบริเวณโคนต้น

- **การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว** เมื่อเก็บดอกออกมาแล้ว ควรนำมาผึ่งลมไม่ให้มีความชื้น และทำการกระทุ้งกระเปาะของเมล็ดที่อยู่ตรงกลางออก เพื่อให้เหลือแต่กลีบเลี้ยงสีแดงเท่านั้น และทำการตากแดด 3 – 5 วัน แล้วนำไปอบ เพื่อบรรจุต่อไป

- **การบรรจุและการเก็บรักษา** เมื่ออบแห้งแล้ว จะบรรจุลงถุง หรือกระสอบสะอาดปราศจากความชื้น แล้วเย็บปากถุงและกระสอบ เพื่อไม่ให้แมลงเข้าได้ ควรเก็บในอุณหภูมิห้องปกติ

16. การจำหน่าย

ดอกกะเจี๊ยบสด ราคา กิโลกรัมละ 10-20 บาท

ดอกกะเจี๊ยบแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 150-250 บาท

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข